

PORADNIK O SPRAWACH DOTYCZĄCYCH ALIMENTÓW

EDUKACJA PRAWNA DLA KAŻDEGO

Stan prawny na sierpień 2020 roku

Publikacja nieodpłatna

Broszurę przygotowano na podstawie przepisów ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej.

*Informacje o systemie bezpłatnej pomocy prawnej i obywatelskiej:
darmowapomocprawna.ms.gov.pl*

Stan prawny aktualny na sierpień 2020 roku.

Autorzy:

Zespół prawników Fundacji Academia Iuris im. Macieja Bednarkiewicza z siedzibą w Warszawie

Adw. Justyna Ziomkowska

Apl. Adw. Aleksandra Łapińska-Oleś

Apl. Radc. Martyna Molenda

Redakcja:

Aleksandra Łapińska-Oleś (redakcja, korekta, skład)

Agata Dobrowolska (uwagi redaktorskie)

Projekt zleciło m.st. Warszawa
sfinansował Wojewoda Mazowiecki

Od Autorów

Oddajemy w Państwa ręce kolejną już broszurę opracowaną przez prawników współpracujących z Fundacją Academia Iuris im. Macieja Bednarkiewicza, którzy świadczą nieodpłatną pomoc prawną w Punktach zorganizowanych przez Miasto Stołeczne Warszawę (Punkty NPP).

Tematyka broszur za każdym razem dobierana jest na podstawie statystyk kategorii problemów prawnych, z jakimi zgłaszają się osoby szukające pomocy prawnej w Punktach NPP. Jednym z najczęściej poruszanych zagadnień jest kwestia alimentów, przez które rozumiane jest uzyskanie wsparcia finansowego w utrzymaniu członków rodziny (w szczególności dzieci) od osoby, na której poza prawnym ciąży również moralny i humanitarny obowiązek zapewnienia takiego wsparcia.

Temat alimentów często odnosi się wyłącznie do obowiązku, jaki spoczywa na rodzicach względem ich dzieci. W naszej broszurze wyjaśniamy, że obowiązek alimentacyjny ciążyć może również na innych członkach rodziny.

W opracowaniu kompleksowo przedstawimy Państwu problematykę obowiązku alimentacyjnego. Wskażemy kto, od kogo i w jakich warunkach może się domagać jego realizacji, a także wyjaśnimy, w jaki sposób obliczyć wysokość dochodzonych roszczeń alimentacyjnych. Przybliżymy procedurę dochodzenia alimentów zarówno w sposób polubowny, jak i na drodze sądowej oraz w postępowaniu egzekucyjnym, a także wskażemy sankcje, jakie grożą za niedopełnianie obowiązku alimentacyjnego.

Pozostawiając Państwu dalszą lekturę, zachęcamy osoby, które nie są w stanie ponieść kosztów porady prawnej, do korzystania z nieodpłatnych porad prawnych świadczonych przez prawników w Punktach NPP, jak również do skorzystania z pomocy prawnej udzielanej przez wolontariuszy Fundacji Academia Iuris im. Macieja Bednarkiewicza.

Redakcja

KORZYSTAJ Z POMOCY PRAWNIKA, jeśli masz jakiegokolwiek wątpliwości czy pytania do sprawy. Ustna porada u takiego specjalisty nie kosztuje więcej niż wizyta u prywatnego lekarza, a może pomóc rozwiązać problemy prawne.

MOŻESZ SKORZYSTAĆ Z NIEODPŁATNEJ POMOCY PRAWNEJ LUB OBYWATELSKIEJ, jeśli nie stać Cię na opłacenie prawnika. Punkty takiej pomocy znajdują się w każdym powiecie. Wystarczy skontaktować się w tej sprawie z urzędem gminy lub powiatu lub poszukać informacji na stronach Internetowych tych urzędów.

ZAPISY NA NIEODPŁATNĄ POMOC w WARSZAWIE są prowadzone pod numerem 19115 wew. 8 lub przez stronę internetową www.nieodplatnapomocprawna.um.warszawa.pl

KORZYSTAJ Z MEDIACJI Mediacje są poprowadzone przez specjalistów i mogą pomóc w znalezieniu wspólnego rozwiązania. Jest to szczególnie ważne w sprawach rodzinnych, gdyż należy dołożyć wszelkich starań, aby ofiarą w prawnych bojach rodziców nie było dziecko. To bowiem dobro dzieci powinno być brane przede wszystkim pod uwagę zarówno przez Sąd, jak również przez strony postępowania. Punkty pomocy prawnej i obywatelskiej w każdym powiecie świadczą mediację nieodpłatnie osobom niezamożnym.

KORZYSTAJ Z WSPARCIA PSYCHOLOGA Jeżeli trudna sytuacja rodzinna wiąże się z silnymi przeżyciami. Nieodpłatnej pomocy w tym zakresie udzielają często organizacje pozarządowe lub gminne poradnie rodzinne. Lista takich instytucji dostępna jest w każdym starostwie powiatowym. Informacji o nich warto również szukać w Internecie lub w gminnych biurach zajmujących się pomocą społeczną.

Spis treści

1. Czym są alimenty?	6
2. Na kim ciąży obowiązek alimentacyjny?.....	8
3. W jakiej kolejności obowiązek alimentacyjny obciąża krewnych?.....	11
4. Kiedy powstaje obowiązek alimentacyjny?	13
5. Jakie wydatki pokrywają alimenty?	16
6. Jak wykazać wysokość wydatków?	20
7. Jak obliczyć alimenty?	21
8. Kiedy dochodzi do wygaśnięcia, uchylecia obowiązku alimentacyjnego oraz zmiany wysokości alimentów?	24
9. Procedura dochodzenia alimentów	27
10. Egzekucja alimentów	33
11. Przykłady z praktyki.....	39

Słowniczek

Klauzula wykonalności – nadawane w drodze postanowienia sądowe stwierdzenie, że roszczenie stwierdzone tytułem egzekucyjnym podlega egzekucji sądowej.

Kodeks karny – ustawa regulująca zasady prawa karnego materialnego; w skrócie nazwany „k.k.”

Kodeks postępowania cywilnego – ustawa regulująca zasady postępowania przed sądem w sprawach cywilnych, w tym w sprawach o alimenty; w skrócie nazywany „k.p.c.”.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy – ustawa regulująca prawa i obowiązki wewnątrz rodziny, w tym także obowiązek alimentacyjny, jak również zasady dochodzenia roszczeń alimentacyjnych; w skrócie nazywany „k.r.o.”.

Obowiązany – osoba, na której spoczywa obowiązek prawny, np. obowiązek alimentacyjny.

Orzecznictwo – całokształt orzeczeń sądów powszechnych i Sądu Najwyższego, których uzasadnienia zawierają wskazówki pomagające w interpretacji przepisów prawa.

Tytuł egzekucyjny – orzeczenie sądowe lub inny dokument urzędowy stwierdzający istnienie roszczenia i treść roszczenia wierzyciela względem dłużnika, a także osoby zobowiązane i uprawnione, czyli osobę dłużnika i wierzyciela. Mimo swojej nazwy tytuł egzekucyjny nie pozwala na zwrócenie się do komornika z wnioskiem o wszczęcie postępowania egzekucyjnego, konieczne jest wnioskowanie do sądu o nadanie klauzuli wykonalności, aby zmienić tytuł egzekucyjny w tytuł wykonawczy i móc rozpocząć egzekucję.

Tytuł wykonawczy – stanowi tytuł egzekucyjny zaopatrzonej w klauzulę wykonalności.

Zasady współżycia społecznego – wartości i reguły moralne uznawane za kluczowe w codziennym życiu społeczeństwa.

1. Czym są alimenty?

Wiele osób zgłaszających się po pomoc do Punktów NPP zakłada, że alimenty są **świadczeniem** (najczęściej pieniężnym) przekazywanym osobie niesamodzielnej przez inną osobę - prawnie i moralnie zobowiązaną do jej wspierania.

Jest to założenie zbliżone do definicji zawartej w słowniku języka polskiego¹, zgodnie z którą **alimenty** są świadczeniami - obciążającymi określone prawnie osoby bliskie - na rzecz osób niezdolnych do utrzymania się.

Kwestie związane z alimentami oraz zasadami ich dochodzenia reguluje Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Kodeks ten nie podaje jednak definicji alimentów jako takich, lecz określa w sposób ogólny, czym jest **obowiązek alimentacyjny**.

Obowiązek alimentacyjny zgodnie z art. 128 k.r.o. jest obowiązkiem dostarczania środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania.

Najczęściej przez alimenty rozumiane jest **świadczenie pieniężne**. Jednak obowiązek zapewnienia utrzymania może być realizowany również w naturze, a więc przez **działanie** (np. pielęgnowanie czy też wychowywanie), oraz przez **zapewnienie innych niż pieniądze dóbr**, które pozwalają na codzienną egzystencję (np. dostarczanie żywności, środków higienicznych, odzieży). W zależności od konkretnego przypadku inne mogą być potrzeby uprawnionego wymagające zaspokojenia przez obowiązane. Dlatego wybór sposobu wypełnienia obowiązku alimentacyjnego powinien odpowiadać celowi, który wynika z poszczególnych przypadków.

¹ Słownik Języka Polskiego PWN Tom Pierwszy, Warszawa 1978, red. n. prof. dr Mieczysław Szymczak

W praktyce, dochodząc od innej osoby (tzw. **obowiązane**) alimentów, w przeważającej liczbie przypadków, uprawnieni domagają się określonej kwoty pieniężnej. Często w takim wypadku zdarza się, że *obowiązany* przekazując na rzecz *uprawnionego* alimenty w formie pieniężnej, rezygnuje z innych form wypełnienia obowiązku, jak np. z kontaktu z *uprawnionym*.

Przykład:

Jan i Helena są rodzicami czterech synów. Jan porzucił rodzinę i wyjechał na Litwę. Helena na co dzień utrzymuje dzieci, zapewnia im wyżywienie, wychowanie i opiekę. Jan przed odejściem zapewnił dzieciom i Helenie dom w lesie, za który nadal płaci czynsz, a także regularnie przesyła dzieciom ubrania i zabawki.

W opisanym przykładzie oboje rodzice spełniają obowiązki alimentacyjne.

Przykład:

Jan i Helena są rodzicami czterech niepełnoletnich synów. Jan porzucił rodzinę i wyjechał na Litwę. Helena samodzielnie utrzymuje dzieci, zapewnia im wyżywienie, odzież, opłaca zajęcia pozaszkolne, a także wychowuje dzieci i zapewnia im opiekę.

W opisanym przykładzie Jan nie wypełnia obowiązków alimentacyjnych, dlatego Helena w imieniu swoich synów ma prawo domagać się od Jana, aby spełnił obowiązek alimentacyjny w wybrany przez Helenę sposób: np. poprzez zapłatę co miesiąc określonej kwoty pieniężnej.

2. Na kim ciąży obowiązek alimentacyjny?

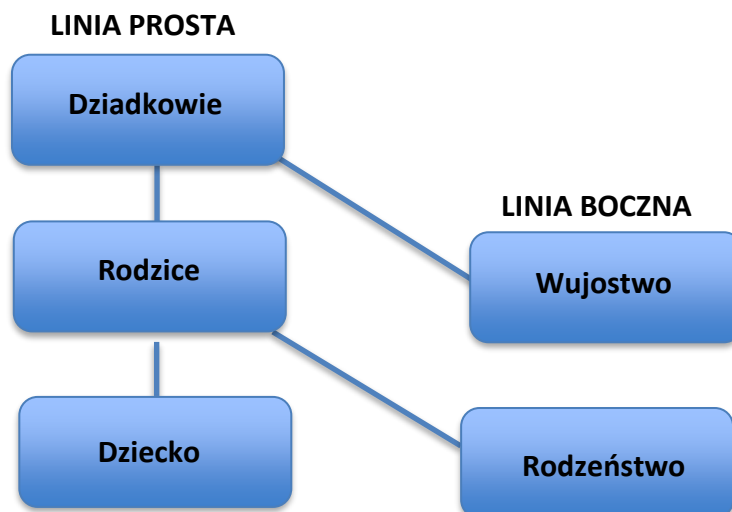
Osobami, na których ciąży obowiązek alimentacyjny są:

- a) małżonek,
- b) krewni w linii prostej,
- c) rodzeństwo,
- d) osoby związane stosunkiem przysposobienia,
- e) powinowaci,

Wyjątkowo!

- f) dziecko i małżonek rodzica tego dziecka, który jednocześnie nie jest rodzicem dziecka (czyli relacja pasierb/pasierbica i ojczym/macocha).

Pokrewieństwo w linii prostej oznacza, że jedna osoba pochodzi od drugiej. Krewnym w linii prostej są **zstępni**, np. syn, wnuk, prawnuk, itd. ale też **wstępni**, czyli rodzic, dziadek, pradziadek itd. Obowiązek alimentacyjny obciąża zatem rodziców, dziadków itd. względem dzieci, wnuków itd., ale również obowiązek ten działa w drugą stronę, tzn. obciąża dzieci, wnuki względem rodziców czy dziadków. **Zachodzi tu więc relacja wzajemności**, w której osoby uprawnione mogą być również osobami *zobowiązanymi*, jeżeli spełnione są warunki, o których będzie mowa w dalszej części broszury.

Nie są obciążeni obowiązkiem alimentacyjnym krewni z linii bocznej, za wyjątkiem **rodzeństwa**. Obowiązek nie będzie więc dotyczyć wujków, kuzynów itd., ale dotyczyć będzie rodzeństwa, w tym również rodzeństwa przyrodniego.

Wyjątkowo!

Pasierb lub pasierbica może domagać się do swojego ojczyma lub macochy świadczeń alimentacyjnych, jeżeli wynika to z zasad współżycia społecznego. Analogicznie ojczym i macocha mogą domagać się od swojego pasierba czy pasierbicy świadczeń alimentacyjnych, w sytuacji, gdy przyczyniali się oni do wychowania i utrzymania pasierba, a dodatkowo, gdy żądanie zapłaty tych świadczeń jest zgodne z zasadami współżycia społecznego.

Wszystkie wskazane wyżej osoby są jedynymi osobami, na których może zgodnie z prawem spoczywać obowiązek alimentacyjny. Brak jest możliwości dochodzenia alimentów od innych osób, chociażby były one najbliższe osobie uprawnionej.

UWAGA!

O tym, czy osobę z kręgu zobowiązanych obciąża obowiązek alimentacyjny decyduje **reguła kolejności**, zgodnie z którą obowiązek alimentacyjny dalszego krewnego powstaje dopiero wtedy, gdy:

- nie ma bliższego krewnego,
- gdy bliższy krewny nie jest w stanie spełnić obowiązku,
- gdy uzyskanie od bliższego krewnego środków potrzebnych uprawnionemu w odpowiednim czasie nie jest możliwe lub jest połączone z nadmiernymi trudnościami.

Przyczyny niewykonywania obowiązku alimentacyjnego mogą wynikać z okoliczności niezależnych od *zobowiązanego* (np. ciężka choroba zobowiązanego, ubóstwo uniemożliwiający mu wykonanie obowiązku, pomimo podejmowanych starań), jak też od okoliczności zawinionych przez *zobowiązanego* (np. celowe uchylanie się od świadczeń

alimentacyjnych). W każdym przypadku, obciążenie obowiązkiem dalszych krewnych wymagać będzie ustalenia, czy zaistniała przesłanka wskazana w regule kolejności.

3. W jakiej kolejności obowiązek alimentacyjny obciąża krewnych?

Przy ustalaniu kolejności osób zobowiązanych należy korzystać z poniższych zasad.

Obowiązek alimentacyjny obciąża:

- I. **w pierwszej kolejności małżonka uprawnionego** po ustaniu małżeństwa, po orzeczeniu separacji oraz unieważnieniu małżeństwa;
- II. **zstępnych przed wstępnymi**, czyli gdy uprawniony rozważa, od kogo powinien domagać się alimentów, w pierwszej kolejności powinien zwrócić się do swoich dzieci, wnuków itd., a dopiero potem do swoich rodziców, dziadków itd.;
- III. **wstępnych przed rodzeństwem**, co oznacza, że gdy uprawniony nie ma możliwości uzyskania alimentów od zstępnych, powinien skierować swoje żądania do wstępnych, czyli do rodziców, dziadków itd., a dopiero gdy od nich nie może uzyskać alimentów, zobowiązanymi zostaje rodzeństwo uprawnionego;
- IV. **jeżeli jest kilku zstępnych lub wstępnych**, obowiązek alimentacyjny obciąża w pierwszej kolejności bliższych stopniem przed dalszymi stopniem; oznacza to, że jeżeli uprawniony może domagać się alimentów od wstępnych i są nimi rodzice, dziadkowie i pradiadkowie, to w pierwszej kolejności powinien zwrócić się do rodziców i dopiero, gdy od nich nie będzie możliwe uzyskanie alimentów, w dalszej kolejności powinien zwrócić się do dziadków, a następnie do pradiadków;
- V. **jeżeli jest kilku zobowiązanych w tym samym stopniu**, obowiązek alimentacyjny obciąża wszystkich w częściach odpowiadających ich możliwościom zarobkowym i majątkowym; oznacza to, że gdy osobami zobowiązanymi do alimentów są np. dziadkowie od strony mamy i dziadkowie od strony taty, to obowiązek ten spełniać będą zarówno jedni, jak i drudzy dziadkowie, jednak stosownie do ich możliwości zarobkowych i statusu majątkowego.

Wyjątek!

Szczególne sytuacja dotyczy osób pozostających w stosunku przysposobienia niepełnego (adopcji niepełnej). Adopcja niepełna polega na tym, że stosunek rodzinny powstaje jedynie pomiędzy *przysposabiającym* a adoptowanym dzieckiem, nie rozciąga się na pozostałych członków rodziny *przysposabiającego*. W takim przypadku obowiązek alimentacyjny obciąża jedynie *przysposabiającego* względem adoptowanego dziecka. Dalszymi krewnymi obciążonymi obowiązkiem alimentacyjnym względem adoptowanego dziecka będą jego wstępni, czyli biologiczni rodzice, dziadkowie itd., a następnie jego rodzeństwo.

Z kolei adoptowane dziecko będzie zobowiązane do ponoszenia ciężarów alimentacyjnych na rzecz swoich biologicznych wstępnych i rodzeństwa dopiero w ostatniej kolejności.

4. Kiedy powstaje obowiązek alimentacyjny?

1) Obowiązek rodziców względem dzieci

Kodeks rodzinny i opiekuńczy reguluje szczególny obowiązek alimentacyjny, jaki ciąży na rodzicach względem dzieci, które nie są jeszcze w stanie samodzielnie się utrzymać. Obowiązek taki powstaje z **chwilą narodzin dziecka**, od której rodzice są obowiązani wychowywać oraz dostarczać mu niezbędnych do utrzymania środków. Jedynym wyjątkiem, kiedy obowiązek powstaje później, niż w chwili narodzin, jest **powstanie stosunku przysposobienia**, od którego również powstaje obowiązek alimentacyjny przysposabiającego.

W orzecznictwie podkreśla się, że dzieci mają prawo do tego, aby ich poziom życia odpowiadał poziomowi życia ich rodziców. Można przyjąć, że zakres odpowiedzialności rodziców wyznaczony jest przez ich własny poziom życia. Rodzice zobowiązani są zatem do dzielenia się z dziećmi swoim majątkiem w takim zakresie, w jakim z niego sami korzystają, nawet jeżeli ich dochody są bardzo skromne.

Obowiązek rodziców trwa **przez cały okres życia dziecka, kiedy nie jest ono w stanie samodzielnie się utrzymać**. Nie ma przy tym znaczenia, czy rodzice tego dziecka mieszkają razem, czy też jeden z rodziców mieszka osobno. Nie ma również znaczenia fakt, czy dziecko jest dzieckiem z małżeństwa, czy też dzieckiem nieślubnym.

Przykład:

Jan i Helena są małżeństwem i mają czworo dzieci. Jan był wcześniej żonaty z Anną, z którą ma jednego syna. Obowiązek alimentacyjny ciąży na Janie zarówno względem czwórki dzieci, które ma z Heleną, jak i względem syna, którego ma z Anną.

Istnieją **dwa kodeksowe wyjątki** pozwalające rodzicom uchylić się od obowiązku alimentacyjnego względem dzieci.

Pierwszy wyjątek dotyczy sytuacji, gdy dziecko posiada majątek, który generuje dochody. Wówczas rodzice mogą zaspokajać potrzeby dziecka czerpiąc z tych dochodów. Jeżeli jednak dochody z majątku nie są wystarczające na pokrycie kosztów utrzymania dziecka, w pozostałym zakresie obowiązek alimentacyjny obciąża rodziców.

Przykład:

Staś mieszka z rodzicami i nadal się uczy. Jego dziadek Maurycy przed śmiercią pozostawił testament, na mocy którego przekazał swoje mieszkanie wnukowi Stasiowi. W chwili śmierci dziadka, Staś miał 13 lat. Rodzice Stasia postanowili wynająć mieszkanie Stasia. Czynsz najmu mieszkania Stasia wynosi 1.500 zł miesięcznie. Rodzice Stasia mogą opłacać jego potrzeby z uzyskiwanego czynszu najmu i w takim zakresie są zwolnieni z obowiązku alimentacyjnego. Gdyby potrzeby Stasia przewyższały kwotę 1500 zł miesięcznie, rodzice Stasia są obowiązani do pokrywania wydatków powyżej tej kwoty.

Drugi wyjątek dotyczy dziecka pełnoletniego, gdy jego utrzymanie stanowi dla rodziców nadmierny ciężar (uszczerbek) lub jeżeli dziecko nie dokłada starań w celu usamodzielnienia się.

Warto zauważyć, że obowiązek alimentacyjny względem dzieci trwa przez czas, kiedy dziecko nie jest w stanie samodzielnie się utrzymać, a nie tylko przez czas, kiedy pozostaje niepełnoletnie. Oznacza to, że obowiązek taki może trwać po uzyskaniu przez dziecko pełnoletności, jeżeli nie jest w stanie się usamodzielnić ze względu np. na kontynuację nauki, która uniemożliwia podjęcie pracy.

Pomimo uzyskania pełnoletności dziecka obowiązek alimentacyjny może trwać również z uwagi na chorobę dziecka, która uniemożliwia mu osiągnięcie zdolności do samodzielnego utrzymania się. Taka sytuacja może trwać bez ograniczenia czasowego, bowiem kryterium wygaśnięcia obowiązku jest możliwość samodzielnego utrzymania się.

2) Pozostałe przypadki alimentacji - niedostatek

Poza obowiązkiem rodziców względem niesamodzielných dzieci, możliwe jest powstanie obowiązku alimentacyjnego między pozostałymi osobami z kręgu *uprawnionych* i *zobowiązanych*. W tych przypadkach powstanie obowiązku zależy od **niedostatku**.

Jedynie osoby, które znajdują się w niedostatku są uprawnione do otrzymywania świadczeń alimentacyjnych. Przepisy prawa nie wyjaśniają znaczenia słowa „niedostatek”.

W orzecznictwie i doktrynie wskazuje się, że **niedostatek** ma miejsce, gdy uprawniony **nie może własnymi siłami, z własnych środków, zaspokoić swych usprawiedliwionych, czyli niezbędnych i podstawowych potrzeb** (*przepis Art. 133 KRO red. Pietrzykowski 2020, wyd. 6*). Czyli są to takie sytuacje, kiedy osoba uprawniona pomimo starań i wykorzystywania swoich możliwości zarobkowych, nie jest w stanie samodzielnie uzyskać środków do utrzymania. Jeżeli jednak jest w stanie uzyskać chociażby część takich środków, to obowiązek alimentacyjny zostanie pomniejszony o te środki, które uprawniony samodzielnie uzyskuje.

Obowiązek alimentacyjny **nie powstanie** także w sytuacji, gdy osoba w niedostatku samodzielnie przez swoje zachowanie znajduje się w tym stanie, nie starając się zmienić tej sytuacji własnymi siłami.

5. Jakie wydatki pokrywają alimenty?

Obowiązek alimentacyjny w aspekcie finansowym polega na dostarczaniu środków utrzymania w zakresie odpowiadającym „usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego”. Przepisy nie określają, czym one są. W związku z tym możemy je traktować szeroko i odnieść do indywidualnej sytuacji – inne są bowiem usprawiedliwione potrzeby niepełnosprawnego, lecz zdolnego do pracy młodego człowieka, rodzica w podeszłym wieku żyjącego w ubóstwie, a inne małego dziecka.

Przykład:

Usprawiedliwioną potrzebą dziecka jest zakup zabawek, które nie są potrzebne osobie dorosłej. Z kolei osoba posiadająca własne mieszkanie w dzielnicy Bielany nie może wliczać do usprawiedliwionych wydatków kosztów wynajmu mieszkania na Ochocie, które wynajęła tylko dlatego, że z Ochoty ma łatwiejszy dojazd do lekarza – taki wydatek należy traktować jako zbędny i wynikający ze swobodnych pobudek uprawnionego.

Każdy przypadek należy rozważyć oddzielnie, co wynika zarówno z różnych potrzeb indywidualnych, jak również ze zróżnicowanej stopy życiowej społeczeństwa.

Pamiętaj!

Dziecko ma pełne prawo oczekiwać życia na stopie życiowej adekwatnej do poziomu życia rodziców. Również rodzic, w przypadku popadnięcia w ubóstwo, ma prawo oczekiwać od dorosłego, dobrze zarabiającego dziecka dostarczenia środków finansowych na pokrycie szerszych potrzeb niż od dziecka zarabiającego pensję minimalną.

Przykład:

Jan i Helena są rodzicami 8-letniego Stasia. Rodzice pozostawali w związku małżeńskim, jednak postanowili się rozstać, a Staś zamieszkał z ojcem. W czasie wspólnego zamieszkania rodzice ustalili, że Staś będzie się uczył w prywatnej szkole, której miesięczny koszt

to 2.000 zł. Wydatek ten nie stanowił dużego obciążenia budżetu domowego, gdyż oboje rodzice dobrze zarabiali. W tej sytuacji możliwość kontynuacji nauki w prywatnej szkole należy potraktować jako usprawiedliwioną potrzebę Stasia, która, jako wydatek, powinna być uwzględniona przy ustalaniu wysokości alimentów płaconych przez Helenę na rzecz Stasia.

Jak widać trudno jest stworzyć listę usprawiedliwionych potrzeb, ale na podstawie orzecznictwa sądowego można określić poszczególne kategorie wydatków, które należy uwzględnić przy obliczaniu alimentów:

a) wydatki na mieszkanie

Posiadanie miejsca zamieszkania zapewniającego godne warunki życia stanowi jedną z podstawowych potrzeb życiowych każdego człowieka, bez względu na wiek. W ramach tej kategorii należy uwzględnić, w zależności od sytuacji: czynsz najmu, opłaty do wspólnoty mieszkaniowej/spółdzielni, rachunki za media (gaz, prąd, woda) itp. Należy pamiętać,

że w przypadku zamieszkiwania w danym lokalu kilku osób, koszt utrzymania mieszkania należy podzielić na liczbę mieszkańców.

Przykład:

Helena wyprowadziła się ze Stasiem do swoich rodziców, z którymi wspólnie płacą czynsz 1.200 zł. Oznacza to, że „udział” Stasia w wydatkach na mieszkanie stanowi $1.200 \text{ zł} : 4 \text{ osoby} = 300 \text{ zł}$.

b) wyżywienie

Kolejną podstawową potrzebą każdego człowieka jest zakup żywności. Koszty te mogą być bardzo zróżnicowane i zależą od indywidualnych potrzeb uprawnionego. Jeśli uprawniony, z przyczyn zdrowotnych, pozostaje na specjalnej diecie, ma pełne prawo uwzględnić podwyższone koszty takiej diety przy obliczaniu wydatków na swoje utrzymanie.

c) odzież

Zakup odzieży jest również uniwersalną kategorią dotyczącą uprawnionego w każdym wieku. Rodzaj odzieży, kategoria cenowa czy częstotliwość zakupu zależy od indywidualnej sytuacji. Oczywiście jest przecież, że małe dziecko wymaga częstej wymiany całej garderoby, a osoba dorosła, której wymiary się nie zmieniają, nie musi z taką częstotliwością kupować kolejnych ubrań.

d) artykuły higieniczne, kosmetyki i chemia gospodarcza

Przy obliczaniu niezbędnych wydatków należy uwzględnić konieczność zakupu artykułów higienicznych, kosmetyków, czy chemii gospodarczej. Bez względu na wiek każdy potrzebuje zakupić artykuły indywidualnej potrzeby, np. szczoteczkę do zębów, krem do twarzy itp., jak również artykuły używane przez wszystkich domowników, np. płyn do prania, płyn do mycia naczyń, środek do czyszczenia podłóg. Należy przy tym pamiętać, że tak jak w przypadku kosztów utrzymania mieszkania, koszty zakupu artykułów używanych przez wszystkich domowników należy podzielić przez liczbę wszystkich domowników.

e) opieka zdrowotna i lekarstwa

Wydatki tej kategorii są bardzo zróżnicowane w zależności od stanu zdrowia *uprawnionego*. Jednakże są uzasadnione i dotyczą zarówno osób przewlekle chorych, jak też osób chorujących sporadycznie. Korzystanie z prywatnej opieki medycznej, psychologicznej należy oceniać indywidualnie. Może być ono zaliczone do uzasadnionych potrzeb, np. w przypadku braku dostępu do nieodpłatnej pomocy medycznej, czy też w przypadku wysokiej stopy życiowej osoby zobowiązanej do alimentacji i wspomnianego wcześniej prawa do życia na podobnym poziomie przez *uprawnionego*.

f) zapewnienie odpłatnej opieki, kształcenia i rozwijania zainteresowań

W zależności od wieku i stanu zdrowia niezbędne są wydatki na opiekę, kształcenie i rozwijanie zainteresowań. W przypadku dziecka będą to koszty opiekunki, żłobka, przedszkola, szkoły, studiów, zajęć dodatkowych, wycieczek szkolnych, itp. Zgodnie z orzecznictwem treść obowiązku alimentacyjnego względem dziecka obejmuje dostarczanie mu wszystkiego, co jest potrzebne do jego fizycznego i umysłowego rozwoju (por. uchw. SN z 6.2.1969 r., III CZP 129/68, OSN 1969, Nr 10, poz. 170), a więc zapewnienie pielęgnacji i opieki, wykształcenia, przygotowania do życia w społeczeństwie, rozwijania zainteresowań kulturalnych i uzdolnień. Z kolei w przypadku osób dorosłych do tej kategorii można zaliczyć konieczność poniesienia kosztów pobytu w domu pomocy społecznej, czy wynagrodzenia opiekunki dla osoby, która wymaga stałej opieki. Wysokość tych wydatków, rodzaj szkoły, domu opieki, w którym przebywa *uprawniony*, zależy od indywidualnej sytuacji.

g) pozostałe usprawiedliwione wydatki

W zależności od sytuacji konieczne jest uwzględnienie jeszcze innych usprawiedliwionych wydatków, jak np. koszt dojazdu do szkoły, koszt wyjazdów wakacyjnych, wyjścia do kina, artykułów papierniczych, książek, płyt, itp.

6. Jak wykazać wysokość wydatków?

Wysokość wydatków na *uprawnionego* oraz konieczność ich ponoszenia można wykazać przez każdy dowód znany procedurze cywilnej, w tym:

- dokumenty,
- świadków,
- zeznania stron,
- opinię biegłego.

Warto zebrać i przedstawić sądowi materiał dowodowy w postaci dokumentów. A przy braku możliwości ich uzyskania, można wnosić o przesłuchanie świadków, czy o przesłuchanie stron (dorosłego *uprawnionego* do alimentacji, czy sprawującego opiekę nad niepełnoletnim *uprawnionym* do alimentacji).

Z treści dokumentu powinno wynikać, że wydatek został poniesiony na rzecz osoby *uprawnionej* do alimentów (np. faktura wystawiona na opiekuna osoby *uprawnionej* do alimentacji, zaświadczenie z przedszkola zawierające dane dziecka, itp.).

Należy pamiętać, że paragony fiskalne nie są dowodem poniesienia wydatków, gdyż nie zawierają one danych wskazujących, że wydatek określony w paragonie został poniesiony na *uprawnionego* do alimentacji. Jeżeli nie dysponuje się innymi dowodami, to można paragony przedstawić sądowi. Jednak od oceny sądu rozstrzygającego sprawę alimentacyjną zależy, czy takie paragony uwzględni jako dowód poniesienia wydatków, czy też uzna je za nieprzydatne w sprawie.

Z kolei z punktu widzenia osoby zobowiązanej do płacenia alimentów istotne jest, aby posiadać dowody potwierdzające zapłatę alimentów. Takim dowodem może być pokwitowanie odbioru kwoty alimentów, potwierdzenie przelewu oraz każdy inny dowód znany procedurze cywilnej. Oczywiście dowód w postaci pokwitowania, czy też potwierdzenia dokonania przelewu wydaje się być dowodem podstawowym i najprostszym do uzyskania.

7. Jak obliczyć alimenty?

Przepisy o obowiązku alimentacyjnym nie określają sposobu, w jaki należy dostarczać uprawnionemu środki utrzymania. W przypadku zamieszkiwania uprawnionego wraz z zobowiązanym do alimentacji regułą jest dostarczanie tych środków przez zapewnienie uprawnionemu opieki, mieszkania, wyżywienia, innych potrzeb. W przypadku oddzielnego miejsca zamieszkania obowiązek alimentacyjny sprowadza się do dostarczenia środków finansowych pozwalających na sfinansowanie uzasadnionych potrzeb lub, przy obopólnej zgodzie, może być też realizowany przez dostarczanie uprawnionemu rzeczy, np. wyżywienia, ubrań, kosmetyków, itp.

Jeśli obowiązek alimentacyjny ma polegać na dostarczaniu co miesiąc określonej kwoty pieniężnej osobie uprawnionej lub osobie sprawującej opiekę nad osobą uprawnioną, to obliczenie wysokości tej kwoty wymaga ustalenia w podanej kolejności:

- 1) sumy usprawiedliwionych miesięcznych **wydatków** uprawnionego;
- 2) **możliwości zarobkowych** zobowiązanego i uprawnionego do alimentacji;
- 3) **możliwości zarobkowych** pozostałych osób zobowiązanych do alimentacji (drugi z rodziców, pozostałe dzieci, pozostałe rodzeństwo) oraz uwzględnienie sprawowania osobistej opieki nad uprawnionym do alimentacji przez te osoby.

Wysokość miesięcznych wydatków na uprawnionego wyliczamy zgodnie z pkt 5. Jest to kwota bazowa do dalszego obliczenia udziału każdego w wydatkach. Od wydatków należy odjąć kwotę, którą pokrywają dochody uprawnionego do alimentacji, np. dochody z majątku dziecka, emerytura. Ważne - **na zakres świadczeń alimentacyjnych nie wpływają:**

- 1) świadczenia z pomocy społecznej lub funduszu alimentacyjnego, o którym mowa w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2019 r. poz. 670, 730, 1802 i 1818), podlegające zwrotowi przez zobowiązanego do alimentacji;

- 2) świadczenia, wydatki i inne środki finansowe związane z umieszczeniem dziecka w pieczy zastępczej, o których mowa w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- 3) świadczenie wychowawcze, o którym mowa w ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz.U. z 2018 r. poz. 2134, z późn. zm.);
- 4) świadczenia rodzinne, o których mowa w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 2220, z późn. zm.);
- 5) rodzicielskie świadczenie uzupełniające, o którym mowa w ustawie z dnia 31 stycznia 2019 r. o rodzicielskim świadczeniu uzupełniającym (Dz.U. poz. 303).

Następnie należy ustalić liczbę osób zobowiązanych do alimentacji (w zależności od sytuacji: rodzice; małżonek, a w dalszej kolejności: dzieci oraz wnuki; pozostałe rodzeństwo) i ich możliwości finansowo - zarobkowe. Jeżeli jest kilka osób zobowiązanych do alimentacji, a ich możliwości zarobkowo-finansowe są podobne, to ponoszą obowiązek alimentacyjny w równych częściach. Jeżeli mają różne możliwości zarobkowo-finansowe, to ich udział w kosztach utrzymania uprawnionego można zróżnicować. Osoba sprawująca opiekę nad *zobowiązanym* może wnosić o zmniejszenie jej udziału w wydatkach z uwagi na sprawowanie osobistej opieki.

Przykład:

Jan i Helena – rodzice Stasia – rozstali się. Staś mieszka z ojcem. Miesięczne wydatki na utrzymanie Stasia wynoszą 1.000 zł. Jan i Helena zarabiają po 2.000 zł, a wydatki zarówno Jana jak i Heleny na własne utrzymanie wynoszą po ok. 1.000 zł. Jan zgłosił, że jego udział w obowiązku alimentacyjnym powinien być niższy, gdyż sprawuje osobistą opiekę nad Stasiem. W takim razie sąd może: przyjąć, że Jan powinien ponosić 40% kosztów utrzymania Stasia (400 zł) a Helena 60% tych kosztów (600 zł); ocenić, że Helena przy swoich możliwościach finansowych jest w stanie pokrywać taką kwotę; zasądzić od Heleny alimenty na rzecz Stasia w wysokości 600 zł płatne Janowi (prawnicy używają się tu sformułowania: do rąk Jana).

Przykład:

Matka Jana i Kazimierza - Jadwiga jest wdową i znalazła się w stanie niedostatku, więc wystąpiła z żądaniem zasądzenia na jej rzecz od synów alimentów. Jadwiga ma emeryturę w wysokości 1.200 zł, a niezbędne wydatki wynoszą 2.000 zł, zatem brakuje 800 zł miesięcznie. Jan zarabia 4.200 zł, lecz ponosi wydatki na siebie w wysokości 2.000 zł oraz na syna w wysokości 1.600 zł (razem 3.600 zł). Kazimierz zarabia 2.400 zł, jego miesięczne wydatki to 2.000 zł. Wobec powyższego Sąd najprawdopodobniej uzna, że skoro maksymalny udział Jana w wydatkach na matkę może wynieść 600 zł, Kazimierza 400 zł a na niezbędne potrzeby matki brakuje kwoty 800 zł, to zatem zasądzi alimenty od Jana 500 zł a od Kazimierza 300 zł.

8. Kiedy dochodzi do wygaśnięcia, uchylecia obowiązku alimentacyjnego oraz zmiany wysokości alimentów?

Obowiązek alimentacyjny może wygasnąć albo zostać zmieniony na wniosek każdej ze stron, gdy został ustalony w orzeczeniu sądowym lub w umowie o wysokości alimentów płatnych miesięcznie.

Wygaśnięcie i uchYLECIE obowiązku alimentacyjnego oznacza, że *zobowiązany* może odmówić lub zaniechać spełniania swojego obowiązku wobec *uprawnionego*. Zmiana obowiązku alimentacyjnego oznacza zmianę wysokości alimentów – ich podwyższenie lub obniżenie.

1) Wygaśnięcie i uchYLECIE

Zarówno gdy członek rodziny po raz pierwszy występuje z żądaniem alimentacyjnym, jak też gdy obowiązek alimentacyjny został ustalony wcześniej orzeczeniem sądowym lub umową, ustawodawca przewiduje możliwość zwolnienia zobowiązanego z konieczności świadczenia alimentów na rzecz uprawnionego w następujących przypadkach:

a) relacja rodzice – dziecko - rodzice mogą uchylić się od świadczeń alimentacyjnych względem dziecka pełnoletniego, jeżeli są one połączone z nadmiernym dla nich uszczerbkiem lub jeżeli dziecko nie dokłada starań w celu samodzielnego utrzymania się. Możliwość uchylecia się występuje zarówno w przypadku, gdy pełnoletnie dziecko po raz pierwszy występuje z żądaniem alimentacyjnym, jak również gdy obowiązek alimentacyjny został już ustalony, lecz zmieniły się okoliczności sprawy;

b) relacja pomiędzy rodzeństwem - zobowiązany może uchylić się od świadczeń alimentacyjnych, jeżeli są one połączone z nadmiernym uszczerbkiem dla niego lub dla jego najbliższej rodziny. Możliwość ta występuje zarówno, gdy rodzeństwo po raz pierwszy żąda alimentów od brata/siostry, jak też gdy alimenty są już ustalone, lecz zmieniła się sytuacja zobowiązanego;

c) relacja pomiędzy byłymi małżonkami - obowiązek dostarczania środków utrzymania małżonkowi rozwiedzionemu wygasa w razie zawarcia przez tego małżonka nowego małżeństwa, jak również gdy zobowiązanym jest małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za winnego rozkładu pożycia. Obowiązek ten wygasa także z upływem pięciu lat od orzeczenia rozvodu, chyba że ze względu na wyjątkowe okoliczności sąd, na żądanie *uprawnionego*, przedłuży wymieniony termin pięcioletni.

d) każda relacja – jeżeli obowiązek alimentacyjny został już ustalony orzeczeniem sądowym lub umową, w przypadku zmiany sytuacji można żądać zmiany orzeczenia lub umowy dotyczącej obowiązku alimentacyjnego. Jeżeli zmiana sytuacji jest tak daleka, że uprawniony jest w stanie całkowicie utrzymać się sam lub sytuacja zobowiązanego zmieniła się tak znacząco, że nie jest w stanie pokrywać żadnych alimentów, to może żądać całkowitego zniesienia obowiązku alimentacyjnego. Istnieje również możliwość uchylecia się od obowiązku alimentacyjnego, gdyby jego spełnianie było niezgodne z zasadami współżycia społecznego (nie dotyczy obowiązku rodziców wobec małoletnich dzieci).

W przypadku konfliktu stron co do wygaśnięcia lub uchylecia obowiązku alimentacyjnego strona zainteresowana może skierować do właściwego sądu pozew o ustalenie wygaśnięcia lub uchylecia obowiązku alimentacyjnego.

2) Zmiana wysokości alimentów

Zarówno strony zawierające porozumienie w sprawie wysokości alimentów, jak i sąd rozstrzygający sprawę alimentacyjną biorą pod uwagę stan rzeczy istniejący w dacie zawarcia umowy /dacie zamknięcia rozprawy. Jednak później często zmienia się sytuacja zarówno *zobowiązanego*, jak i *uprawnionego*. Zmieniają się przede wszystkim usprawiedliwione potrzeby *uprawnionego*, które mogą rosnać (np. rozpoczęcie nauki

w szkole) lub zmniejszać się (np. uprawniony odziedziczył mieszkanie po dziadkach - może tam zamieszkać, zatem nie musi już wynajmować mieszkania).

Z czasem maleją lub wzrastają również możliwości finansowe zarówno *uprawnionego*, jak i *zobowiązanego*, np. w związku z utratą pracy, jej znalezieniem, uzyskaniem podwyżki.

Każdy z takich czynników może stanowić podstawę do wystąpienia przez stronę z żądaniem zmiany wysokości obowiązku alimentacyjnego przez podwyższenie lub zmniejszenie kwoty miesięcznych alimentów.

Zmiana wysokości może nastąpić albo w drodze dobrowolnego porozumienia stron albo na drodze sądowej.

9. Procedura dochodzenia alimentów

Osoby zgłaszające się po pomoc do Punktów NPP są przekonane, że alimentów można dochodzić wyłącznie w sądzie. W pewnym stopniu nie sposób odmówić im racji, ponieważ alimenty najczęściej dochodzone są na drodze **sporu sądowego**. Warto jednak pamiętać, że zakres obowiązku alimentacyjnego można również ustalić **pozasądowo** – poprzez **umowę** zawartą w **formie pisemnej** lub sporządzoną w **formie aktu notarialnego**.

Przy dochodzeniu alimentów na rzecz małoletnich dzieci kluczowa jest zasada **równej stopy życiowej** członków rodziny. Z orzecznictwa sądowego wynika, że dzieci mają prawo do wspomnianej równej stopy życiowej z rodzicami, (czyli podobnego poziomu życia) zarówno wtedy, gdy żyją z nimi wspólnie, jak również, gdy żyją oddzielnie.

1) Droga sądowa

Sprawy o alimenty, bez względu na wartość przedmiotu sporu, czyli dochodzoną pozewem kwotę pieniężną, są prowadzone przez **sąd rejonowy** (art. 17 pkt 4 k.p.c.). W sprawach o prawo do świadczeń powtarzających się, jakimi są zobowiązania alimentacyjne, **wartość przedmiotu sporu**, zgodnie z art. 22 k.p.c. stanowi **suma świadczeń za jeden rok**, a jeżeli świadczenia trwają **krócej niż rok – za cały czas ich trwania**. Powództwo o roszczenia alimentacyjne można wytoczyć zarówno **przed sąd miejsca zamieszkania pozwanego, jak i przed sąd miejsca zamieszkania uprawnionego**. Wybór sądu należy do powoda (występującego z pozwem o alimenty).

W imieniu małoletniego dziecka środków utrzymania i wychowania może dochodzić jego **przedstawiciel ustawowy**. Na ogół przedstawicielami ustawowymi dziecka są jego rodzice, w związku z czym jeden z rodziców może reprezentować dziecko przy dochodzeniu należnych mu od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania. Stroną postępowania sądowego jest w dalszym ciągu małoletni, reprezentowany przez przedstawiciela ustawowego i to właśnie małoletniemu przysługują alimenty.

Pozew alimentacyjny wraz z niezbędnymi dokumentami, do których zaliczamy m. in.:

- odpis (czyli kopia) pozwu dla strony przeciwnej;
- odpis aktów stanu cywilnego (np. odpis skrócony aktu urodzenia dziecka);
- dokumenty potwierdzające treść pozwu: co do kosztów utrzymania i wychowania uprawnionego do alimentów, wysokości opłat związanych z edukacją uprawnionego do alimentów, wysokości zarobków przedstawiciela ustawowego lub opiekuna osoby uprawnionej do alimentów, możliwości majątkowych i zarobkowych zobowiązanego do świadczeń alimentacyjnych oraz innych kosztów);

należy wystąpić do sądu listem poleconym lub złożyć w biurze podawczym sądu.

Pozew alimentacyjny jest zwolniony od kosztów sądowych.

Od wyroku sądu I instancji wydanego w sprawie o alimenty przysługuje apelacja do sądu okręgowego, natomiast skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego w tego rodzaju sprawach już nie.

2) Droga pozasądowa

Trzeba pamiętać, że umowę alimentacyjną, jak każdą inną umowę, sporządza się na „złe czasy”. Sytuacja życiowa, zarówno uprawnionego do świadczeń alimentacyjnych, jak i zobowiązanego może się w każdej chwili zmienić, w związku z czym zawarcie umowy alimentacyjnej w formie pisemnej jest skutecznym zabezpieczeniem interesu uprawnionego na przyszłość.

Dodatkowo należy mieć na uwadze, że umowa alimentacyjna zawarta w **formie aktu notarialnego** w pełnijszy sposób zabezpiecza interesy uprawnionego. Takie pozasądowe rozwiązanie kwestii alimentacyjnych znacznie przyspiesza procedurę ustalenia alimentów w przypadku, gdy obie strony umowy są zgodne co do wysokości alimentów oraz terminu i formy ich płatności. Stroną takiej umowy jest jeden rodzic jako zobowiązany, natomiast drugą stroną jest przedstawiciel ustawowy, zazwyczaj drugi rodzic, działający w imieniu małoletniego dziecka. Osiągnięcie przez strony porozumienia odnośnie postanowień umowy zawartej w formie aktu notarialnego pozwoli zaoszczędzić czas oraz nerwy, jakie wiążą się z koniecznością stawiennictwa w sądzie.

W umowie o alimenty możliwe jest zawarcie **oświadczenia zobowiązanego o dobrowolnym poddaniu się egzekucji**. Zgodnie z art. 777 k.p.c. taki akt notarialny jest **tytułem egzekucyjnym (orzeczeniem sądowym lub dokumentem urzędowym stwierdzającym istnienie i zakres roszczenia uprawnionego wobec zobowiązanego)**, równoznacznym z orzeczeniami sądowymi. Jeśli konieczne jest prowadzenie postępowania egzekucyjnego, taki akt notarialny należy złożyć w sądzie rejonowym wraz z wnioskiem o nadanie mu klauzuli wykonalności. Po nadaniu przez sąd klauzuli wykonalności, akt należy złożyć u komornika, który przystąpi do egzekucji, czyli przymusowego ściągnięcia świadczeń alimentacyjnych.

Koszt sporządzenia umowy alimentacyjnej w formie aktu notarialnego zależy od wysokości świadczeń, terminu płatności, jak również czasu, na jaki umowa zostaje zawarta. W celu uzyskania szczegółowej informacji o kosztach należy się zwrócić do wybranego notariusza. W przypadku konieczności zmiany umowy o alimenty (np. w sytuacji zmiany wysokości kwoty, terminu płatności) strony mogą zmienić postanowienia w drodze aneksu.

W obu wskazanych powyżej przypadkach koszty sporządzenia aktów u różnych notariuszy będą porównywalne, mogą się jedynie różnić wysokością kwoty, jaką notariusz pobiera za udokumentowanie czynności prawnej (tzw. taksa notarialna).

Jeżeli strony się nie zgadzają co do treści zmian, możliwe jest wystąpienie o zmiany na drodze sądowej.

3) Zabezpieczenie alimentów

Zabezpieczenie alimentów pozwala uzyskać środki na pokrycie kosztów niezbędnego utrzymania osobie uprawnionej w trakcie trwania postępowania o alimenty. Zabezpieczenie takie może nastąpić tylko na wniosek, ponieważ w polskim prawie nie jest przewidziane wydanie postanowienia o zabezpieczeniu alimentów z urzędu.

Z wnioskiem o zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych można wystąpić np. wraz z pozwem. Oprócz **podstawowych informacji**, jakimi są:

- oznaczenie sądu, czyli nazwa sądu, wydziału, adres,
- dane personalne stron,

- oznaczenie rodzaju pisma, np. wniosek o zabezpieczenie alimentów,
- podpis,
- załączniki,
- odpis wniosku, czyli kopia,

należy **obowiązkowo** wskazać:

- żadaną kwotę zabezpieczenia,
- sposób spełnienia świadczenia,
- okoliczności uzasadniające istnienie roszczenia.

Określając **żadaną kwotę zabezpieczenia** należy wskazać, co się na nią składa, m.in.:

- wyżywienie,
- odzież,
- obuwie,
- środki higieny,
- korepetycje,
- wydatki ponoszone na rozrywkę (np. kino),
- kieszonkowe,
- wycieczki szkolne,
- podręczniki,
- koszty mieszkania,
- wydatki na telefon komórkowy,
- jak również pozostałe wydatki w zależności od konkretnej sytuacji (np. leki).

Określając **sposób spełnienia świadczenia** należy wskazać:

- osobę do rąk, której mają być płatne alimenty (np. do rąk matki),
- termin płatności (np. do 10 dnia każdego miesiąca).

W sprawach o alimenty podstawą zabezpieczenia jest jedynie **uprawdopodobnienie istnienia roszczenia** (wystarczające jest poparcie twierdzenia o istnieniu roszczenia mającego podlegać zabezpieczeniu, np. fakturami).

Wniosek o zabezpieczenie alimentów jest **zwolniony od opłat sądowych**. Sąd, wydając postanowienie o zabezpieczeniu alimentów z urzędu nadaje mu klauzulę wykonalności, co oznacza, że takie postanowienie stanowi samodzielny tytuł wykonawczy. W związku z tym, w razie niewywiązywania się z obowiązku alimentacyjnego, można natychmiast wszcząć egzekucję komorniczą. Wówczas nawet w przypadku wniesienia przez *pozwanego* zażalenia na postanowienie o zabezpieczeniu powództwa, nie jest on zwolniony z obowiązku wykonania postanowienia.

Ponadto, zgodnie z art. 737 k.p.c. wniosek o udzielenie zabezpieczenia sąd rozpoznaje natychmiastowo, nie później jednak niż w terminie tygodnia od jego wpływu do sądu, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Jeżeli ustawa przewiduje rozpoznanie wniosku na rozprawie, należy ją wyznaczyć tak, aby mogła się odbyć w terminie miesięcznym od dnia wpływu wniosku.

Odpis postanowienia o zabezpieczeniu sąd z urzędu doręcza stronom postępowania.

Przykład pozwu o alimenty z wnioskiem o zabezpieczenie:

Warszawa, dnia 1 lipca 2020 r.

Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie

VI Wydział Rodzinny i Nieletnich

ul. Marszałkowska 82

00-517 Warszawa

Powód: **małoletnia Anna Nowak, PESEL: 123456789012**
zam. ul. Hynka 345 B m. 78, 02-123 Warszawa
reprezentowana przez przedstawiciela ustawowego,
matkę Marię Nowak, PESEL: 72010101010,
zam. ul. Hynka 345 B m. 78, 02-123 Warszawa

Pozwany: **Jan Nowak**
zam. ul. Hynka 300 A m. 123, 02-123 Warszawa

Wartość przedmiotu sporu: 14.400 zł (wartość stanowi suma świadczeń za 1 rok, czyli w przykładowie będzie to 12 miesięcy x 1.200 zł)

**Pozew o alimenty
z wnioskiem o zabezpieczenie**

Działając w imieniu małoletniej powódki, wnoszę o:

1. zasądzenie od pozwanego Jana Nowaka na rzecz małoletniej Anny Nowak, urodzonej 5 stycznia 2015 roku, alimentów w kwocie po 1.200 zł miesięcznie, płatnych do rąk matki małoletniej Anny Nowak do dnia 10-tego dnia każdego miesiąca z góry, poczynając od dnia wniesienia pozwu, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie na wypadek uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat;
2. udzielenie zabezpieczenia roszczenia przez zobowiązanie pozwanego Jana Nowaka do uiszczania na rzecz małoletniej Anny Nowak przez czas trwania procesu po 1.000 zł miesięcznie, płatnych do rąk matki małoletniej Anny Nowak do dnia 10-tego każdego miesiąca z góry, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w przypadku uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat;
3. rozpoznanie sprawy również pod nieobecność strony powodowej;
4. wnoszę o dopuszczenie i przeprowadzenie następujących dowodów: *(tu – najlepiej w podpunktach - należy wymienić dowody na potwierdzenie: sytuacji rodzinnej, majątkowej, zawodowej, zarobkowej; na potwierdzenie miesięcznych potrzeb i kosztów utrzymania małoletniej; na uprawdopodobnienie, że brak uzyskania zabezpieczenia alimentów uniemożliwi albo utrudni wykonanie orzeczenia o zasądzeniu alimentów; a także na potwierdzenie wszystkich innych faktów przywołanych w pozwie).*

Wnoszę o pilne rozpoznanie wniosku o udzielenie zabezpieczenia z uwagi na trudną sytuację matki, aktualnie bezrobotnej i poszukującej pracy, jak również konieczność przedłożenia orzeczenia celem uzyskania świadczenia wychowawczego.

Uzasadnienie

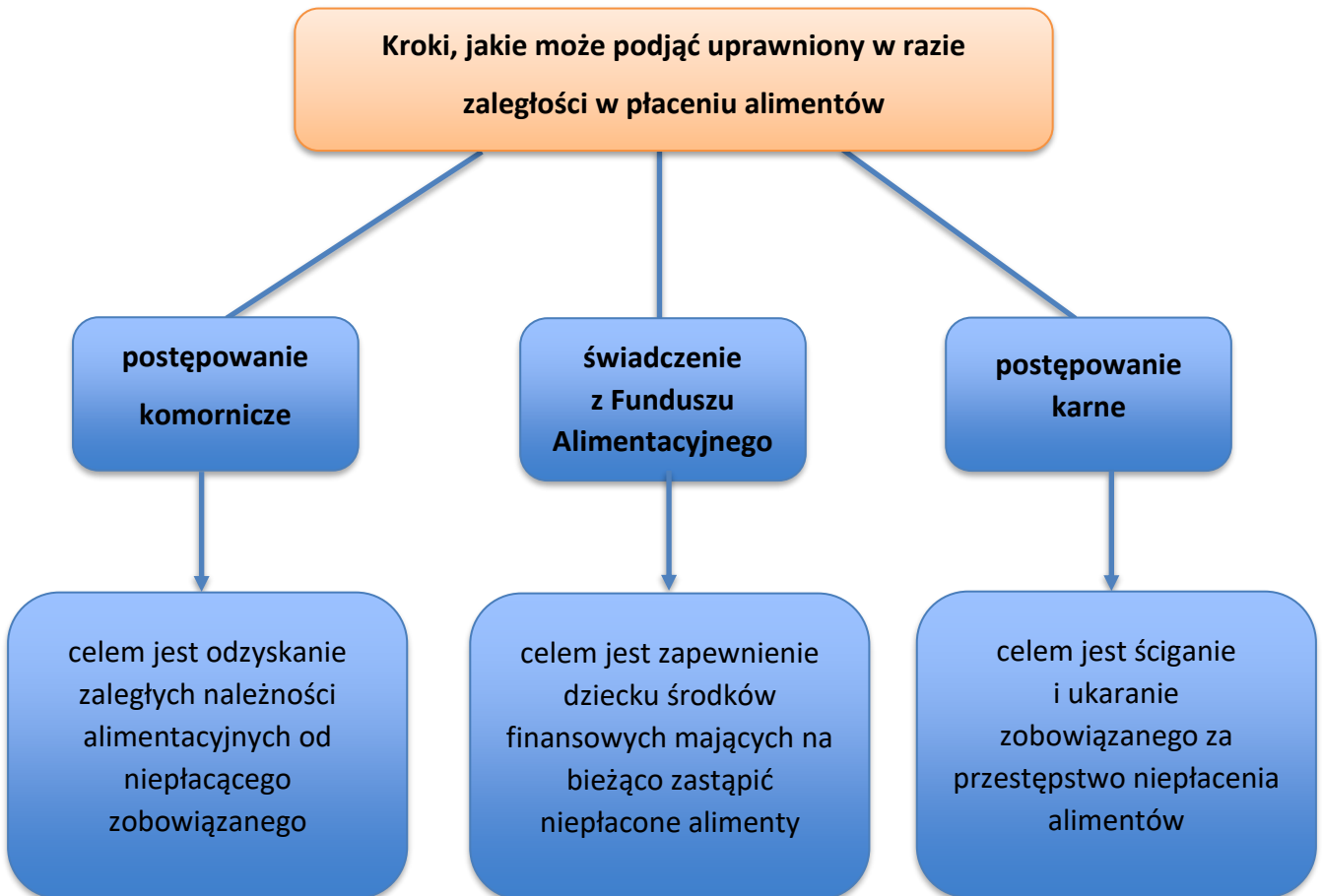
(podpis matki, czyli przedstawiciela
ustawowego małoletniej powódki)

Załączniki:

1. Odpis pozwu (czyli jego kopia) wraz z załącznikami
2. Odpis skrócony aktu urodzenia Anny Nowak
3. *(W kolejnych punktach należy wymienić wszystkie dokumenty składane wraz z pozwem)*

10. Egzekucja alimentów

Problem niepłacenia alimentów dotyczy w Polsce około 1 miliona zobowiązanych do tego osób. Ze statystyk wynika, że aż 300.000 Polaków uchyla się od płacenia świadczeń alimentacyjnych, w związku z czym zaległości w tym obszarze przekraczają 11,8 mld złotych.

1) Postępowanie komornicze

Egzekucja alimentów stanowi szczególny rodzaj egzekucji świadczeń pieniężnych.

Jej nietypowy charakter związany jest z wyjątkowym charakterem dochodzonych w niej świadczeń. Jeżeli zobowiązany z tytułu alimentów nie płaci zobowiązań alimentacyjnych, wówczas możemy udać się do komornika z wnioskiem o wszczęcie egzekucji.

Wniosek egzekucyjny może być złożony przez:

- wierzyciela wskazanego w tytule wykonawczym,
- prokuratora, działającego na rzecz wierzyciela,
- inny organ działający na takich samych zasadach, co prokurator,
- organizację pozarządową.

UWAGA!

W wyjątkowych sytuacjach możliwe jest wszczęcie egzekucji roszczeń alimentacyjnych z urzędu. Wszczęcie egzekucji z urzędu następuje na żądanie sądu I instancji, który rozpoznawał sprawę.

Wyrokowi zasądzającemu alimenty sąd nadaje z urzędu klauzulę wykonalności, następnie z urzędu doręcza tytuł wykonawczy wierzycielowi.

Wniosek o wszczęcie egzekucji świadczeń alimentacyjnych powinien wskazywać świadczenie, które ma być spełnione. Taki wniosek można skierować do komornika właściwego ze względu na miejsce zamieszkania dłużnika, jak również do komornika właściwego ze względu na miejsce zamieszkania wierzyciela.

Z prowadzeniem egzekucji świadczeń alimentacyjnych związane są dodatkowe obowiązki komornika, m.in. jest on zobowiązany z urzędu przeprowadzić dochodzenie w celu ustalenia zarobków i stanu majątkowego dłużnika oraz jego miejsca zamieszkania.

Wniosek o wszczęcie egzekucji komorniczej nie podlega żadnej opłacie, zaś wydatki powstałe w toku postępowania (np. koszty korespondencji) pokrywa sąd. Do wniosku należy dołączyć tytuł wykonawczy. W takim wniosku nie mamy obowiązku wskazywania sposobu prowadzenia egzekucji, czyli wskazywania składnika majątku dłużnika, z którego ma być prowadzona egzekucja. Umożliwia to komornikowi przeprowadzenie egzekucji świadczeń alimentacyjnych według wszystkich dopuszczalnych sposobów, z wyjątkiem egzekucji z nieruchomości, bowiem skierowanie egzekucji do nieruchomości dłużnika jest możliwe tylko na wniosek wierzyciela. Jeśli wierzyciel wskaże składniki majątku, z których ma być prowadzona egzekucja, jest to wiążące dla komornika.

2) Świadczenie z Funduszu Alimentacyjnego

Wobec bezskuteczności egzekucji rodzic opiekujący się dzieckiem może ubiegać się o przyznanie świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego. Z bezskutecznością egzekucji w rozumieniu *ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów* z dnia 7 września 2007 r. mamy do czynienia, gdy:

- w przypadku egzekucji w okresie ostatnich dwóch miesięcy nie wyegzekwowano pełnej należności z tytułu zaległych i bieżących zobowiązań alimentacyjnych,
- toczy się postępowanie upadłościowe, w którym nie otrzymano pełnej należności z tytułu zaległych i bieżących zobowiązań alimentacyjnych.

Świadczenie z Funduszu Alimentacyjnego przysługuje w wysokości ustalonych alimentów, jednak **nie wyższej niż 500 złotych miesięcznie**. Ponadto przyznanie takiego świadczenia jest uzależnione od spełnienia kryterium dochodowego. Obecnie kryterium dochodowe określone jest na poziomie 800 złotych na osobę w rodzinie. Informację o aktualnej wysokości kryterium dochodowego można znaleźć na stronie internetowej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Prawo do świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego jest ustalane na okres świadczeniowy, tj. od dnia 1 października do dnia 30 września kolejnego roku kalendarzowego.

Świadczenie alimentacyjne przysługuje:

- osobie uprawnionej do ukończenia 18. roku życia,
- w przypadku nauki w szkole lub szkole wyższej do ukończenia 25. roku życia.

Wyjątek!

Świadczenie alimentacyjne przysługuje **bezterminowo** w przypadku posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności.

UWAGA!

Świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego nie przysługują, jeżeli osoba uprawniona do świadczeń alimentacyjnych została umieszczona w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie lub w pieczy zastępczej, jak również, gdy zawarła związek małżeński.

Wniosek o przyznanie świadczenia składa się w urzędzie gminy lub miasta właściwym ze względu na miejsce zamieszkania osoby uprawnionej lub w innej jednostce organizacyjnej gminy, np. ośrodka pomocy społecznej. Do wniosku o ustalenie prawa do świadczeń z funduszu alimentacyjnego należy dołączyć m.in.:

- dokumenty potwierdzające wysokość dochodu rodziny,
- odpis podlegającego wykonaniu orzeczenia sądu zasądającego alimenty,
- odpis postanowienia sądu o zabezpieczeniu powództwa o alimenty lub odpis protokołu zawierającego treść ugody sądowej lub odpis zatwierdzonej przez sąd ugody zawartej przed mediatorem,
- oświadczenie o bezskuteczności egzekucji lub zaświadczenie od komornika prowadzącego postępowanie egzekucyjne, w którym stwierdza on bezskuteczność egzekucji (za dwa miesiące poprzedzające miesiąc złożenia wniosku).

3) Postępowanie karne

W celu realizacji obowiązków prawnorodzinnych do kodeksu karnego ustawodawca wprowadził specjalne przestępstwo określone w art. 209 k.k., zwane również **przestępstwem niealimentacji**. W przepisie tym wskazano dwa rodzaje uchylania się od zobowiązań alimentacyjnych:

- a) uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego, który został określony co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem, innym organem albo inną umową; przestępstwo to zostało zagrożone karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku;
- b) uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego przez dłużnika posiadającego możliwość spełnienia świadczenia, które prowadzi do braku możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych uprawnionego; ten typ uchylania się od obowiązku obwarowany jest surowszą karą, tzn. sąd może wymierzyć karę grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat dwóch.

Odpowiedzialność karna sprawcy każdego z tych przestępstw wymaga przede wszystkim stwierdzenia, że miał on obowiązek świadczeń materialnych na rzecz dzieci. Punktem wyjścia w tym przypadku jest posiadanie dokumentu potwierdzającego istnienie obowiązku

(wyrok sądu, ugoda, umowa w formie pisemnej). Ponadto konieczne jest, aby łączna wysokość zaległości alimentacyjnych stanowiła równowartość **co najmniej 3 świadczeń alimentacyjnych**.

Przykład:

Jan od stycznia 2020 r. jest zobowiązany do płacenia alimentów na małoletniego syna Stasia, który pochodzi z małżeństwa Jana z Heleną. Staś ma zasądzone alimenty w wysokości 600 zł miesięcznie. Jan zobowiązania alimentacyjne reguluje w różnej wysokości, nie zważając na treść wyroku sądu. Dotychczas tytułem alimentów na rzecz Stasia uścił następujące kwoty: styczeń – 300 zł, luty – 500 zł, marzec – 400, kwiecień – 250 zł, maj – 300 zł. W tej sytuacji, w maju 2020 r. nie ma możliwości pociągnięcia Jana do odpowiedzialności karnej z tytułu uchylania się od obowiązku alimentacyjnego, ponieważ nie ziszczył się jeszcze warunek kryterium czasowo-kwotowego. Ten warunek zostanie spełniony, gdy zaległość ze strony Jana przekroczy równowartość 1.800 zł.

Pamiętaj!

Jeśli dłużnik płaci alimenty regularnie, ale w mniejszej wysokości niż wymagana, wówczas kryterium czasowo-kwotowe zostanie spełnione, gdy **suma zaległości** przekroczy równowartość 3 świadczeń okresowych.

Zgodnie z treścią art. 209 k.k. dłużnik alimentacyjny swoim zachowaniem wypełnia znamię uchylania się od obowiązku alimentacyjnego, w związku z czym ocenie sądu podlega, czy w konkretnej sytuacji życiowej istnieją okoliczności świadczące o możliwości spełnienia obowiązku alimentacyjnego. Konieczne jest zatem ustalenie rzeczywistych przyczyn niewywiązywania się z powinności świadczenia. Tylko wówczas, gdy mamy do czynienia po stronie zobowiązanego ze **złą wolą**, polegającą m.in. na świadomym ignorowaniu obowiązku alimentacyjnego, możliwe jest ustalenie spełnienia przesłanki uchylania się od obowiązku alimentacyjnego.

W związku z tym przy pociągnięciu do odpowiedzialności za czyn z art. 209 kodeksu karnego konieczne jest wykazanie, że zobowiązany miał realne i faktyczne możliwości płacenia alimentów lub miał możliwość pozyskania środków finansowych.

Przestępstwo niealimentacji jest ścigane na wniosek pokrzywdzonego lub z urzędu. Ściganie z urzędu następuje w sytuacji, gdy uprawnionemu w związku z bezskutecznością alimentów od dłużnika alimentacyjnego zostały przyznane świadczenia rodzinne lub inne świadczenia pieniężne. Działania z urzędu wobec takich osób podejmowane są na wniosek: wójta, burmistrza lub prezydenta miasta właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby uprawnionej.

11. Przykłady z praktyki

A. Ojciec nie utrzymywał ze mną kontaktu, czy jestem zobowiązana do płacenia mu alimentów?

Zdarzają się sytuacje, gdy między osobą, która zobowiązana jest do świadczenia alimentacyjnego a osobą uprawnioną do otrzymania takiego świadczenia stosunki rodzinne są napięte, a niekiedy wręcz zerwane. Nie zagłębiając się w przyczynę ustania relacji rodzinnych, zasadą jest, że **zachowanie uprawnionego względem obowiązanego, nawet jeżeli obiektywnie można uznać je za naganne, nie powoduje ustania obowiązku alimentacyjnego**. Orzecznictwo wyjaśnia, że obowiązek alimentacyjny jest bardzo istotny ze względów humanitarnych i moralnych. Dlatego właśnie zasadą jest, że obowiązek alimentacyjny istnieje niezależnie od tego, jakie jest zachowywanie uprawnionego względem zobowiązanego (wyr. WSA w Bydgoszczy z 6.12.2017 r., II SA/Bd 652/17).

Wyjątek!

Bywają jednak przypadki, w których nakazanie komuś świadczenia alimentów na rzecz uprawnionego mogłoby być odebrane jako niesprawiedliwość. Kwestię tę reguluje art. 144(1) k.r.o., zgodnie z którym zobowiązany może uchylić się od wykonania obowiązku alimentacyjnego względem uprawnionego, jeżeli żądanie alimentów jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Nie dotyczy to jednak obowiązku, jaki spoczywa na rodzicach względem małoletniego dziecka.

Przykład: obowiązek alimentacyjny wobec rodzica

Jan jest ojcem Michała. Od czasu, gdy Michał ukończył 5 lat, Jan nie utrzymywał z nim kontaktu, a zamiast tego obok pracy podróżował po świecie ze swoimi przyjaciółmi, przeznaczając na podróże wszystkie zarobione pieniądze. Obecnie Michał ma 30 lat, jest kawalerem i posiada dobrze płatną pracę. Jan jest emerytem, a emeryturę przeznaczą na hazard, przez co często nie ma pieniędzy na utrzymanie. Dlatego Jan domaga się od Michała zapłaty alimentów w wysokości 1.000 zł miesięcznie.

W omawianym przykładzie Michał, chcąc uchylić się od obowiązku alimentacyjnego, mógłby powoływać się na zasady współżycia społecznego: brak opieki i wsparcia materialnego syna przez ojca, marnotrawienie środków pieniężnych przez ojca na inne cele niż zaspokajanie podstawowych potrzeb życia codziennego, sprawiają, że żądanie ojca zapłaty alimentów jest niemoralne.

Przykład: obowiązek alimentacyjny wobec niepełnoletniego dziecka

Jan i Helena rozwiedli się. Helena samodzielnie zajmuje się wychowaniem ich syna Michała, który ma 16 lat. Jan odmówił Helenie przekazywania na Michała jakichkolwiek pieniędzy, tłumacząc, że Michał nie odbiera od niego telefonów, nie chce utrzymywać z ojcem kontaktu, a ponadto w Internecie regularnie zamieszcza wpisy, w których obraża ojca w bardzo wulgarny sposób, a wpisy te są udostępniane wśród pracowników ojca.

W omawianym przykładzie, pomimo naganego zachowania Michała, Jan nie może powoływać się na zasady współżycia społecznego, aby uchylić się od płacenia alimentów na rzecz niepełnoletniego syna.

B. Czy obowiązek alimentacyjny podlega dziedziczeniu?

Warto pamiętać, że obowiązek alimentacyjny nie podlega dziedziczeniu. Oznacza to, że jeżeli zobowiązany umrze, to jego spadkobierca nie będzie zobowiązany do płacenia alimentów.

Przykład:

Karol jest zobowiązany do płacenia alimentów na rzecz swojego ojca Filipa. Karol zginął w wypadku samochodowym. Spadkobiercami Karola są jego żona Kamila oraz dwóch synów. Z chwilą śmierci Karola wygasa jego obowiązek do płacenia alimentów na rzecz Filipa, dlatego spadkobiercy Karola nie będą zobowiązani do płacenia na przyszłość alimentów, które obciążały Karola.

UWAGA!

Spadkobiercy będą zobowiązani do zapłaty tych rat alimentów, które w chwili śmierci Karola nie zostały jeszcze opłacone, a które już były wymagalne (tzn. minął termin ich zapłaty).

Takie alimenty stanowią długi spadkowe, które spadkobiercy będą musieli spłacić.

UWAGA!

Filip może domagać się alimentów od swoich wnuków, gdyż są oni krewnymi w linii prostej.

Obowiązek alimentacyjny obciążający wnuki jest jednak ich własnym obowiązkiem, nie nabytym po zmarłym ojcu.

C. Czy obowiązek alimentacyjny rodzica ustaje z chwilą ukończenia 25. roku życia przez dziecko?

Obowiązujące przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nie określają żadnej granicy wieku, do której obowiązany ma łożyć na utrzymanie swoich dzieci. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 16 grudnia 1987 r., III CZP 91/86 wskazał, że obowiązek rodziców dostarczania środków utrzymania i wychowania trwa do momentu, gdy dziecko nie zdobędzie, stosownie do swoich uzdolnień i predyspozycji, kwalifikacji zawodowych, czyli do chwili usamodzielnienia się, niezależnie od osiągniętego wieku.

Przykład:

Karol ukończył studia prawnicze w wieku 24 lat. Po uzyskaniu tytułu magistra chciał zdobywać dalsze kwalifikacje zawodowe, w związku z czym podjął decyzję o kontynuowaniu nauki w ramach aplikacji adwokackiej. Karol ma zasądzone alimenty od swojego ojca Filipa, nie jest w stanie samodzielnie się utrzymać, zaś ojciec ma dobrze płatną pracę. Czy przez czas kontynuowania nauki ojciec będzie nadal obowiązany do płacenia alimentów Karolowi?

Tak, Filip będzie nadal obowiązany do płacenia alimentów na rzecz Karola, ponieważ Karol w nadal się uczy, wykorzystując czas na zdobywanie kwalifikacji zawodowych. W związku

z tym ojciec nadal będzie obowiązany do płacenia alimentów, mógłby się uchylić od tego obowiązku jedynie w przypadku powołania się na:

- zasady ogólne, czyli samodzielność dziecka czy też brak możliwości zarobkowych zobowiązanego,
- nadmierny uszczerbek dla zobowiązanego lub jeżeli dziecko nie dokłada starań w celu samodzielnego utrzymania się,
- sprzeczność żądania alimentów z zasadami współżycia społecznego (powszechnie uznawanymi w kulturze społeczeństwa normami i wartościami).

SS